

„Dragonpræsten“ i Sottrup.

Af Aage Dahl.

I Sprogforeningens Almanak for 1908 findes et Stykke af H. om Sottrup Kirke. Blandt andet fortælles her en Episode fra 1848, da den af Oprørsregeringen udnævnte Præst »Dragonpræsten« skulde indsættes som Præst ved Sottrup Kirke. Forfatteren gør »Dragonpræsten« identisk med Frederik Petersen, der siden 1846 havde været Præst i Notmark, men hvem de alsiske Bønder med Henrik Eriksen fra Mels i Spidsen paa Grund af hans Tilslutning til Oprøret en smuk Foraarsmorgen havde bortført fra Notmark Præstegaard til Sønderborg og ladet sætte over til Sundevedsiden for at blive ham kvit fra Øen. Da Oprøret havde fænget godt, og et stort Antal danske Præster var blevet afskedigede af dettes Ledelse for at erstattes af slesvig-holstensk sindede Præster, blev Frederik Petersen ansat i Sottrup. Men den Dag Indsættelsen skulde foregaa, enedes Menigheden om, naar den nye Præst besteg Prædikestolen, alle som een at forlade Kirken; de vilde ikke have »Dragonpræsten«, som de kaldte ham, fordi man Aftenen før havde belagt Byen med slesvig-holstenske Dragoner for at forhindre eventuelle Uroligheder.

Indsættelsen blev saaledes mislykket, »Dragonpræsten« havde fra Begyndelsen lidt et Nederlag.

Historien er meget fornøjeligt sat op og livligt fortalt; men hvad Personalhistorien angaar i hvert Fald ganske uhistorisk. Jeg skal i det følgende prøve at faa de rette Personer anbragt i Rammen.

At der ikke kan være Tale om Frederik Petersen som Hovedpersonen, er ganske indlysende. Han, der var en Præstesøn fra Højer, havde først været Sognepræst i Uge, men var efter faa Aars Forløb blevet forflyttet til Notmark som Afløser for den senere Generalsuperintendent Godt, der i 1845 havde efterfulgt Jørgen Hansen, den senere Biskop over Als og Ærø, ved dennes Forflyttelse til Egen.

Petersen var ivrig Slesvig-Holstener og af den Grund ildeset af den dansksindede alsiske Befolkning. Heller ikke den danske Regering stolede paa

ham, og den 6. April 1848 fik Biskop Hansen kongelig Ordre til at suspendere ham og hans nære Ven og Meningsfælle Pastor Schlaikier i Asserballe, ligesom Hertugens Hofpræst Dr. Germar sattes ud af Funktion.¹⁾

Efter Suspensionen boede han endnu i Notmark Præstegaard til 15. Maj, da han sammen med Schlaikier og andre arresteredes og sattes i dansk Fangenskab til 4. August 1848, altsaa længe efter H. fortæller, Forsøget paa hans Indsættelse i Sottrup skulde have fundet Sted.²⁾

Efter den 5. August at være løsladt rejste han til Holsten, hvor han opholdt sig, til han den 27. fik Tilsladelse til at rejse til Højer, hvorfra han jo stammede.³⁾

Først den 4. November satte han atter Foden paa Als, hvor han straks søgte paany at komme i Besiddelse af sit Embede; men Biskop Hansen svarede, at da det ikke var ham, men Regeringen, der havde suspenderet ham, kunde han heller ikke paa egen Haand hæve Suspensionen.⁴⁾

Han blev da heller ikke indsat paany; paa Als var hans Saga udspillet; 5 Dage efter hans Hjemkomst var det, Bønderne selv tog Sagen i deres Haand og med Magt fjernede ham fra Øen.⁵⁾

Efter sin Bortførelse sluttede han sig ganske aabenlyst til Oprørerne og lod sig 3. Januar 1849 udnævne til Sognepræst i Ullerup i den fordrevne Pastor Feilbergs Sted, og meddelte nu skriftlig Biskop Hansen, at han fratraadte sit Embede i Notmark.⁶⁾

Heller ikke i Ullerup blev hans Virksomhed af lang Varighed. Efter, som han selv klager over, at have prædiket for tomme Bænke, blev han, da Freden var sluttet, den 7. Januar 1850 afsat, og Pastor Feilberg kom paany i sit Embede i Ullerup.⁷⁾

Endnu en lille Tid opholdt han sig som Feltpræst ved den slesvig-holstenske Hær, men afsattes som saadan 23. Februar 1851, og dermed var hans Saga i Sønderjylland ude. I November samme Aar blev han Sognepræst ved St. Johannes Kirke i Saarbrücken, hvor han døde 14. Maj 1859. Som Præst i Saarbrücken var det, han udgav sin Bog: *Erlebnisse eines Schleswigschen Predigers in den Friedens- und Kriegsjahren 1848 bis 1850.* Det mest bemærkelses-

værdige ved denne er ikke just den hadefulde Tone mod alt dansk, som lyser ud deraf, saalidt som de mange halve Sandheder, der er let paaviselige, men meget mere det Karakterbillede, man maa faa af denne, en af Oprørernes mere fremtrædende Præster i Nordslesvig. Enhver, som uhildet prøver at bedømme dette Billede, finder i det Typen paa en af de Karakterer, der gaar i Stykker i Grænseegnens Strid, og kan man end ikke føle sig tiltalt af den, kan man dog have Medynk med dem.

Men idet jeg saaledes har fulgt hans Levnedsløb gennem Præsteaarene i Sønderjylland, har jeg tillige paavist, at det ikke er ham, der blev »Dragonpræsten« i Sottrup, kan ikke være det, da hverken Tidsangivelse, eller selv om denne kunde bero paa Fejlhuskning, Kendsgerninger stemmer. Han selv nævner da heller intet om denne Episode i sine Erindringer, medens han ellers meget nøje fremstiller alle sine Ubehageligheder i Krigsaarene.

Hvis derfor Episoden ved Præsteindsættelsen i Sottrup virkelig har fundet Sted, er det klart, at Talen maa dreje sig om en anden, hvad det da i Virkeligheden ogsaa gør. Sottrup var et af de mange sønderjydske Embeder, der i tidligere Tid betjentes af to Præster, en Sognepræst og en Diakon. Sognepræsten hed ved Oprørets Udbrud Mumsen. Han var Præstesøn fra Sottrup, af gammel sønderjydsk Slægt, stammende fra Sønderborg, hvor hans Familie var indgiftet i de gamle ansete Handelsslægter Ahlmann, Carstens, Jebsen, Zoffmann o. fl. Hans Moder var en Carstens, hans Hustru en Ahlmann. Af hans Sønner blev en siden Sognepræst i Løjt kirkeby, en anden sluttede sig til Oprøret og faldt. Af Døtrene var en gift med den senere Provst Carstens i Tønder, en anden med Pastor Kaftan i Løjt og blev saaledes Moder til den senere slesvigske Generalsuperintendent. Pastor Mumsen stod saaledes Oprørerne ret nær uden dog at slutte sig til dem, hvorfor han ikke blev fordrevet af disse, ej heller siden afsat af den danske Regering, selv om det vel næppe kunde være tvivlsomt, hvor hans Hjerte var. Det Embede, Talen er om, maa blive Diakoniet i Sottrup. Og det var netop blevet ledigt. Fjorten Dage før Oprøret udbrød, døde Thomas Erichsen, som siden 1837 havde

været Diakon i Sottrup, fra Hustru og 2 smaa Børn. Endnu ved Genforeningen levede der gamle Folk, som kunde huske, at Skolebørnene havde faaet Lov at se ham, da han laa i Kiste, og paa hvem det havde gjort stærkt Indtryk, at han blev begravet i sin Præstekjole.

Før Embedet endnu var blevet genbesat, var den danske Hær gaaet nord paa, og den provisoriske Regering udnævnte da en theologisk Kandidat, hvis Efternavn ganske vist var det samme som Notmarkpræstens, — deraf vel Forvekslingen, — til Diakon i Sottrup.

Det var Jessenius Theodor Petersen, der blev »Dragonpræsten« i Sottrup. Han var Nordslesviger og Præstesøn som Notmarkpræsten. Han var født paa Gaarden Beyerholm i Halk Sogn 1. April 1814 og Søn af den senere Sognepræst i Stenderup ved Kolding, Iver Petersen og Maria Scherebeck Jacobsen. Han blev Student fra Haderslev Latinskole 1835 og derefter indskrevet ved Kiels Universitet 4. Oktober 1836. Efter fuldendte theologiske Studier blev han i Oktober 1841 Kandidat paa Gottorp med 2. Karakter og har antagelig derefter i nogle Aar virket som Huslærer. Det tog i de Aaringer Tid før en Kandidat kunde komme i Embede. Først 14. August 1847 udnævntes han til personel Kapellan hos den gamle Konsistorialraad Bargum i Ravsted. Men heller ikke nu skulde det lykkes ham at komme i Præstekjolen; faa Dage før han skulde ordineres, døde Bargum, hvorefter Generalsuperintendent Callisen meddeler, at Grundlaget for hans Ordination er bortfaldet. Han maatte vente over et Aar, og da var Forholdene meget forandrede; Oprøret var udbrudt, Krigen gik sin Gang, selv stod han som Oprører, blev af dettes Regering 2. September 1848 udnævnt til Diakon i Sottrup og ordineret i Aabenraa af en af denne Regerings svorne Mænd, Provst Rehhoff i Aabenraa, der var bleven Superintendent for de dansktalende Menigheder i de af Oprørerne besatte Omraader.

Snart efter blev han indsat i sit Embede, og det er da muligt, at den af H. nævnte Episode er forefaldet; jeg ved det ikke og har ikke fundet noget skriftligt Vidnesbyrd derom. Men at det ikke har været let for den sønderjydske Præstesøn under disse

Forhold at skulle staa som Præst blandt sine Landsmænd, vidner et Brev om, som jeg fandt mellem Generalsuperintendentens Papirer i Statsarkivet i Kiel.⁶⁾ Det drejer sig om Pensionsydelsen til Erichsens Enke; men mod Slutningen skriver han om sin Stilling som Præst i Sottrup nogle Ord, jeg anfører her efter Brevet:

.... »Leider ist und bleibt meine Stellung hier sehr unangenehm; mitunter trage ich es leichter, mitunter drückt es mich aber gar sehr. Die Frauen, Dienstboten und auch die erwachsenen Kinder kommen in die Kirche, aber die Bauern wollen nicht oder dürfen es anderer wegen nicht wagen.

Von alle Seiten höre ich, dass man gegen meine Person nichts hat, sondern dass man nur keinen durch Militair eingesetzten Prediger haben will. Man meint mir dadurch etwas angenehmes sagen zu wollen, aber ich fühle mich darum beinahe noch unangenehmer hier. Bis jetzt habe ich keine Ministerialhandlung gehabt, und es kann vielleicht Jahr und Tag vergehen, bevor ich so weit komme; denn sie sind ungeheuer starr. Diese Erfahrung muss auch ein Probst im vorigen Jahrhundert hier gemacht haben, indem er sich veranlasst gefühlt hat im Kirchenbuche zu bemerken, dass die Nachträger sich von jeher durch Eigensinn und Hartnäckigkeit ausgezeichnet haben.

Sie hoffen durch diesen passiven Widerstand es zu erreichen, dass ich, wie sie sagen, ordentlich und gesetzmässig eingeführt werden solle.

Wass das Weinachtsopfer betrifft, wovon ich oben gesprochen habe, so wünschte ich gern von Ihnen zu vernehmen, ob sie wollen, dass ich mich am Weinachtstag, wann Pastor Mumsen geopfert wird, an den Altar*) hinstellen soll. Thue ich es und es daran kommt, wie es allgemein heisst, dass kein Schilling geopfert wird, so werden allerlei Witze darüber gerissen werden, und das vielleicht selbst in den örtentlichen Blättern; denn sie haben fortwährend mit mir zu schaffen. Vor 8 Tagen ist wieder ein ganz und gar lügenhaftes Bericht in den Sonderburger

---

*) De mærkelige Sprogfejl i den sidste Del af Brevet findes der virkelig.

Wochenblatt gewesen, wodurch man die Leute aus der Kirche zu verscheuchen sucht; — und thue ich es nicht, so wird der freiwillige Opfer, welches sonst dem Diaconus gebracht zu werden pfløgt, vielleicht für die Zukunft ganz wegfallen.

Darum wønsche ich gern zu erfahren, wass Sie in dieser Beziehung mit Bezug auf die Wittve und meine Nachfolger von mir verlangen.....

unterthänigst

J. Th. Petersen.

Satrup, d. 30. Novbr. 1848.

I Sandhed, at misunde var den nye Præst ikke, men som Menneske højt hævet over sin Navne, der snart skulde rykke ind i Ullerup Præstegaard. Han føler sig aabenbart forpint og ulykkelig i sin skæve Stilling, hvori han jo ganske vist selv har bragt sig.

»Dragonpræstens« Virksomhed eller manglende Virksomhed i Sottrup blev ikke lang. Han holdtes kun paa Plads af de tyske Bajonetter. Da den fjendtlige Belægning var borte og de sidste hanoveranske Dragoner trukket tilbage, maatte han vige. Den 23. Januar 1850 blev han afsat og snart efter erstattet af Bispesønnen C. C. F. E. A. Krog-Meyer, en yngre Broder til Præsten i Ulkebøl. Han sad nu i Diakonatot, til Preusserne afsatte ham i 1864, og Diakonatot inddroges.

Hvad der blev af »Dragonpræsten« i de følgende Aar, har jeg ikke fundet. Han synes efter Oprørernes Nederlag og sin Afsættelse i nogle Aars Ro at have fundet sit Stade i det danske Folks Rækker. Han søger Embede Nord paa og blev 6. Oktober 1854 udnævnt til personel Kapellan i Østbirk og Yding ved Silkeborg. Sine Landsmænd synes han at være blevet bange for, han søgte ikke siden Stilling i Sønderjylland, hverken i de 14 Aar efter Krigen, eller som saa mange andre gjorde det, da Historiens Blad vendte sig og Kongeaagrænsen skulde sætte Skel mellem danske. Hele Resten af sin Præstetid skulde han virke i Nørrejylland. 5. Marts 1857 blev han Sognepræst i Frederiks og Karup paa den jydskede Hede, og 9. Juni samme Aar holdt han Bryllup med Anne Sophie Müller, en Købmandsdatter fra Kiel. I syv Aar virkede han her i en Befolkning, der den

Gang endnu var ret isprængt med tyske Elementer fra de Dage, da man havde faaet tyske Kolonister til at bosætte sig der for at faa Kartoffelavl i Gang i de jyske Hedeegne (Kartoffeltyskerne). I mange Aar taltes der om Frederiks tyske Kirke paa Heden. Det var et af Landets allerstørste Pastorater i Udstrækning, men til Gengæld et af dets mindste i Lønning. Da han efterhaanden fik ret stor Familie at forsørge, maatte han tænke paa Forflyttelse, og 21. Marts 1864 udnævntes han til det langt bedre Sognekald i Hinge og Vinderslev. Her faldt nu hans sidste Præstegerning igennem 23 Aar. Den 14. November 1887 dekoreredes han med Dannebrogssordenens Ridderkors, og den 27. November samme Aar afskedigedes han i Naade og med Pension efter en Præstegerning, der sikkert i de sidste mange Aar gav baa-de ham og hans Menighed større Tilfredsstillelse end det første trange Aar i Sottrup. Efter sin Afskedigelse vendte han tilbage til sin Barndoms Egne i Stenderup tæt ved Grænsen, der havde delt Fædrelandet, og i den lange Hviletid, han fik efter Arbejdsdagen, er hans Tanker vel ofte draget paa Flugt over Grænsen mod Sottrups hvide Kirke, der lyser mod Sundeveds grønne Banker.

»Dragonpræsten« fra Sottrup levede endnu der ved Grænsen igennem mange Aar, og blev en meget gammel Mand. Først den 7. November 1909 døde han i Sønder Stenderup, over 95 Aar gammel, og det var vel faa, der mere huskede, at han i de unge Aar havde været grebet af Hvirvlen, der opfangede saa mange af hans Venner fra de unge Aar og slog saa dybe Saar i det danske Folks Hjerte; men hans Klage til Provst Rehhoff, kaster et skarpt Lys over de danske Menigheders Stilling til de Præster, der i Krigsaarene blev dem paatvunget af den provisoriske Regering og fortjener derfor at drages frem for Dagen.

Teksthenvisninger:

¹⁾ Sønderjyske Aarbøger 1904 S. 91. (Biskop Hansens Erindringer).

²⁾ Fr. Petersen: Erlebnisse eines Schleswigschen Predigers S. 216 flg.

- ³⁾ Fr. Petersen: Erlebnisse S. 261 flg.
⁴⁾ Fr. Petersen: Erlebnisse S. 269 flg.
⁵⁾ Fr. Petersen: Erlebnisse S. 271 flg. Sprogforeningens
Alm. 1908 S. 87.
⁶⁾ Sønderj. Aarb. 1904 S. 96.
⁷⁾ Fr. Petersen: Erlebnisse S. 331 flg.
⁸⁾ Den Slesvigske Generalsuperintendents Papirer
A. VI Nr. 54 i Statsarkivet i Kiel.
-